

مراکز لجستیک و

لجستیک بندری و دریایی

(دقیق و پژوهش)

مصطفی ملکی

انتشارات سازمان بنادر و دریانوردی

ناشر تخصصی کتب بندری و دریایی

سرشناسه : ملکی، مصطفی، ۱۳۴۵ -
 عنوان و نام پدیدآور : مراکز لجستیک و لجستیک بندری و دریایی (تحقیق و پژوهش)/مصطفی ملکی.
 مشخصات نشر : تهران: سازمان بنادر و دریانوردی، انتشارات، ۱۳۹۶.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۲۲-۱۱-۲ :
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 موضوع : تدارکات بازرگانی
 موضوع : Business logistics :
 موضوع : حمل و نقل دریایی
 موضوع : Shipping :
 موضوع : آمار و پشتیبانی
 موضوع : Logistics :
 مناسه افزوده : سازمان بنادر و دریانوردی، انتشارات
 رد بندی : HD ۲۸/۵/م۷۷م۴ ۱۳۹۶ :
 رده بند : دیویی : ۶۵۸/۵ :
 شماره کتابت : سی ما : ۴۷۲۴۴۳ :

انتشارات سازمان بنادر و دریانوردی

ناشر تخصصی کتب بندری و دریایی

مراکز لجستیک و لجستیک بندری و دریایی

(تحقیق و پژوهش)

مصطفی ملکی

ویراستار: عزیز تاتار

حروفنگاری و آماده سازی: انتشارات سازمان بنادر و دریانوردی

چاپخانه: صدف چاپ، مرکز پخش: اسرار دانش (۶۶۹۶۰۶۵۴)

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۶، شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای ناشر محفوظ است.

دفتر انتشارات: تهران، بزرگراه شهید حقانی، بعد از چهارراه جهان کودک، انتهای خیابان شهیدی، پلاک یک،

سازمان بنادر و دریانوردی، مرکز بررسی ها و مطالعات راهبردی، کد پستی: ۱۵۱۸۶۶۳۱۱۱

تلفن: ۸۴۹۳۲۱۳۰-۱ دورنگار: ۸۴۹۳۲۱۳۷ پست الکترونیکی: pub@pmo.ir

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۲۲-۱۱-۲

ISBN: 978-600-8422-11-2

فهرست مطالب

۹.....	پیشگفتار.....
۱۱.....	خلاصه.....
۱۳.....	فصل یک: معرفی مراکز لجستیک.....
۱۵.....	۱.۱. مقدمه.....
۱۶.....	۱.۲. حمل و نقل و زنجیره تأمین.....
۲۰.....	۱.۳. مفاهیم لجستیک.....
۲۶.....	۱.۴. مفاهیم مراکز لجستیک.....
۳۲.....	۱.۵. هدف از ایجاد مراکز لجستیکی.....
۳۵.....	۱.۶. انواع مراکز لجستیک از نظر محققان.....
۴۳.....	۱.۷. دسته‌بندی مراکز لجستیک.....
۴۷.....	۱.۸. جمع‌بندی نظرات محققان در خصوص مراکز لجستیک.....
۵۱.....	۱.۸.۱. سطح یک انبار و خوشه توزیع.....
۵۱.....	۱.۸.۲. انبار.....
۵۱.....	۱.۸.۳. مرکز توزیع.....
۵۲.....	۱.۸.۴. محوطه کانتینر.....
۵۲.....	۱.۸.۵. انبار کانتینر درون سرزمینی.....
۵۳.....	۱.۹. سطح دو؛ دسته یا خوشه توزیع حمل و نقل.....
۵۳.....	۱.۹.۱. پایانه چندوجهی.....
۵۴.....	۱.۹.۲. بندر درون سرزمینی.....
۵۵.....	۱.۹.۳. دهکده حمل و نقل.....
۵۶.....	۱.۱۰. سطح سوم؛ خوشه دروازه.....
۵۶.....	۱.۱۰.۱. پایانه‌های بندر اصلی.....
۵۷.....	۱.۱۱. دسته‌بندی و طبقه‌بندی مراکز لجستیکی.....
۵۹.....	۱.۱۱.۱. مرکز لجستیک تک‌وجهی (پایانه لجستیک).....
۶۰.....	۱.۱۱.۲. مرکز لجستیک چندوجهی (ترکیبی).....
۶۲.....	۱.۱۱.۳. مرکز لجستیک یکپارچه (هاب یا کانون).....
۶۳.....	۱.۱۲. دسته‌بندی و معرفی مراکز لجستیک تک‌وجهی (پایانه‌های خشکی).....

- ۱.۱۲.۱. پایانه‌های خشکی..... ۶۵
- ۱.۱۲.۲. پایانه‌های مسافر..... ۶۶
- ۱.۱۲.۳. پایانه‌های بار..... ۶۶
- ۱.۱۲.۴. پایانه‌های صادراتی..... ۶۸
- ۱.۱۲.۵. پایانه‌های مرزی..... ۶۹
- ۱.۱۲.۶. مرکز توزیع..... ۷۰
- ۱.۱۲.۷. انبار کالا..... ۷۱
- فصل دو: معرفی مراکز لجستیک دریایی و بندری..... ۷۵**
- ۲.۱. مراکز لجستیک دریایی و بندری..... ۷۷
- ۲.۲. بندر و ابعاد آن..... ۷۸
- ۲.۳. چهار بعد اساسی بندر (عمق، عرض، عمق و عمکرد بندر)..... ۸۱
- ۲.۴. نقش‌های اساسی بندر..... ۸۴
- ۲.۵. انواع تشکیلات بندری (مالکیت و مدیریت)..... ۸۷
- ۲.۶. بندر و روند تکاملی آن..... ۸۸
- ۲.۶.۱. بنادر نسل اول..... ۹۰
- ۲.۶.۲. بنادر نسل دوم..... ۹۱
- ۲.۶.۳. بنادر نسل سوم..... ۹۳
- ۲.۶.۴. بنادر نسل چهارم..... ۹۵
- ۲.۷. نقش لجستیکی بنادر..... ۹۷
- ۲.۸. حوزه جغرافیایی مراکز لجستیک دریایی و بندری..... ۱۰۵
- ۲.۸.۱. مراکز لجستیکی دریایی و بندری درون بندر..... ۱۰۷
- ۲.۸.۲. مراکز لجستیکی دریایی و بندری مجاور بندر..... ۱۰۷
- ۲.۸.۳. مراکز لجستیک دریایی و بندری نزدیک بندر..... ۱۰۸
- ۲.۸.۴. مراکز لجستیک دریایی و بندری دور از بندر..... ۱۰۸
- ۲.۹. حوزه فعالیت‌های خدماتی لجستیک دریایی و بندری..... ۱۰۸
- ۲.۱۰. راهبردهای مراکز لجستیک دریایی و بندری..... ۱۱۰
- ۲.۱۱. عوامل کلیدی برای موفقیت مراکز لجستیک دریایی و بندری..... ۱۱۲

۱۲۱	فصل: سه تقسیم‌بندی مراکز لجستیک دریایی و بندری
۱۲۳	۳.۱. تقسیم‌بندی مراکز لجستیک دریایی و بندری
۱۲۵	۳.۲. پایانه‌های دریایی و بندری
۱۲۸	۳.۲.۱. پایانه دریایی
۱۳۹	۳.۲.۲. پایانه بندری (خشکی کنار اسکله، کنار بندر، دور از بندر)
۱۵۵	فصل چهارم: مراکز لجستیک چندوجهی
۱۵۷	۴.۱. مراکز لجستیک چندوجهی
۱۶۰	۴.۱.۱. مراکز لجستیک چندوجهی (بندری و دریایی)
۲۰۰	۴.۲. مراکز لجستیک چندوجهی غیربندری
۲۱۱	فصل پنجم: مرکز لجستیک یکپارچه
۲۱۳	۵.۱. مرکز لجستیک یکپارچه
۲۲۰	۵.۲. کانون لجستیک
۲۲۲	۵.۲.۱. بخش دهانه جستجو (LV)
۲۳۰	۵.۲.۲. شهر لجستیکی
۲۳۶	۵.۲.۳. سکوی لجستیک (پلتفرم لجستیک)
۲۴۳	۵.۲.۴. وجه مشترک مراکز لجستیک
۲۴۹	منابع و مأخذ

پیشگفتار

کشور ما می‌تواند به تناسب مزیت‌های جغرافیایی منحصر به فردی که دارند از زیرساخت‌های حمل و نقل مناسبی نیز برخوردار باشند. جاده‌ها، بزرگراه‌ها، خطوط ریل و راه‌آهن، بنادر و فرودگاه‌ها به عنوان ستون فقرات زیرساخت‌های حمل و نقل در کشورها عمل می‌کنند. کالاهای که در کشورها حمل می‌شوند از طریق جاده‌ها، بزرگراه‌ها، خطوط ریل و راه‌آهن، بنادر و فرودگاه‌ها باید جا می‌شوند. این زیرساخت‌ها علاوه بر اینکه باید با هم هماهنگی یکسان و متناسبی داشته باشند، از لحاظ نگهداری نیز باید از وضعیت مناسب و مطلوبی برخوردار شوند. با توجه به تعدد و تراکز شبکه‌های حمل و نقل در کشور، این شبکه‌ها باید از وضعیت بهتر و کاراتربری برخوردار شوند و مسئولان باید همواره در جهت بهبود مستمر تلاش کنند و به دنبال ایجاد شرایط بهتر باشند.

میزان و کیفیت ترافیک حمل و نقل هوایی، دریایی، ریلی، زمینی به‌طور پیوسته در جهان همواره رو به افزایش و بهبود بوده و سهم آن در بازار و تولید ناخالص ملی دارای رشد سریعی است. به‌منظور حداکثرسازی کارایی و عملکرد زیرساخت‌های ترانزیت کشورها و همچنین برای ایجاد کانون‌های لجستیکی از قبیل مراکز لجستیکی، دهکده‌های لجستیکی، شهر لجستیکی، بندرها، بنادر خشک، پارک لجستیک و... مؤسسات دولتی و خصوصی با صنعت لجستیک همکاری گسترده‌ای داشته‌اند. مراکز و مناطق لجستیکی به‌عنوان پشتیبان حمل و نقل و ترابری عمل می‌کنند. همچنین مراکز لجستیک منطقه‌ای و بین‌المللی نیز وظیفه اتصال بهینه شبکه‌های طولانی حمل و نقل و شبکه‌های تحویل محلی را برعهده دارند. این مراکز و مناطق به ارائه خدماتی از قبیل ترخیص گمرکی، امنیت، نگهداری وسایل نقلیه، توزیع، انبار، تخلیه، بارگیری و... کالا، کانتینر و نظیر آن می‌پردازند.

تعداد مراکز لجستیکی که قابلیت ارتباط و اتصال با روش‌های چندگانه حمل‌ونقل را دارند در کشورها رو به افزایش است. مقررات و فرایند چندوجهی بودن حمل‌ونقل موجب توسعه زیرساخت‌های لجستیکی کشورها طی چند سال اخیر شده است. در حال حاضر مراکز لجستیکی، خصوصاً مراکز لجستیکی چندوجهی، حلقه اتصال بین نقاط مختلف تجاری و صنعتی کشورها هستند و موجب انعطاف‌پذیر شدن صنعت لجستیک شده‌اند و در بازارهای بین‌المللی، محلی و منطقه‌ای فعالیت خود را گسترش داده‌اند. بنادر کشورها به واسطه پشتیبانی صنعت لجستیک، برای هدایت و کنترل امور حمل‌ونقل چندوجهی به‌خوبی تجهیز شده‌اند و سرمایه‌گذاری در موقع در زیرساخت‌های مورد نیاز به آنها کمک کرده است تا حجم بیشتری از حمل‌ونقل کالا را انجام دهد.

کشورها در تلاش هستند زیرساخت‌های لجستیکی خود را توسعه دهند و با مدیریت و بهره‌برداری صحیح از آنها تبدیل به کانون لجستیک شوند و با توسعه و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های لجستیکی، بهبود شرایط و مدیریت، نحوه بهره‌برداری از امکانات موجود، افزایش بهره‌وری، استفاده بهینه از منابع انسانی، تقویت و استفاده از فرصت‌ها و رفع موانع و تهدیدها ضمن افزایش سهم و جایگاه لجستیکی، در بازارهای بین‌المللی به کانون تجاری تبدیل شوند.